

ساختار کتاب

کتاب شب امتحان دین و زندگی (۲) یازدهم انسانی از ۴ قسمت اصلی به صورت زیر تشکیل شده است:

(۱) **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها ۱۶ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند (۴ نمره از امتحان مربوط به قرائت قرآن است). در کنار سؤال‌های این آزمون‌ها **نکات مشاوره‌ای** نوشته‌ایم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخ‌گویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول، مشابه آزمونی را که معلمان از شما خواهد گرفت، ببینید. (۲) **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ از کل کتاب و مطابق امتحان پایان سال طرح شده‌اند. این قسمت هم، خودش به دو بخش تقسیم می‌شود: **الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ را که برای نوبت دوم طرح شده‌اند هم طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۱۶ نمره دارند؛ در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم **نکات مشاوره‌ای** دارند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم، مشابه آزمون پایان سال معلمان مواجه خواهید شد.

(۳) **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.

(۴) **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** این قسمت برگ برنده شما نسبت به کسانی است که این کتاب را نمی‌خوانند (🕒) در این قسمت تمام آن‌چه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان دین و زندگی (۲) انسانی نیاز دارید، تنها در ۲۴ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید! **یک راهکار:** موقع امتحان‌های نوبت اول می‌توانید از سؤال‌های درس‌های ۱ تا ۹ آزمون‌های ۵ تا ۸ هم استفاده کنید.

فهرست

بازمبندی درس دین و زندگی انسانی (۲)

پایانی نوبت دوم	پایانی نوبت اول	دروس
۵	۴/۵	یک، دو و سه
	۴/۵	چهار و پنج
	۷	شش، هفت، هشت و نه
۳	-	ده و یازده
۲/۵	-	دوازده و سیزده
۲/۵	-	چهارده و پانزده
۳	-	شانزده، هفده و هجده
۱۶	۱۶	جمع

صفحه پاسخ‌نامه	صفحه آزمون	نوبت	آزمون شماره (طبقه‌بندی شده)
۲۱	۳	اول	آزمون شماره ۱ (طبقه‌بندی شده)
۲۱	۵	اول	آزمون شماره ۲ (طبقه‌بندی شده)
۲۲	۷	اول	آزمون شماره ۳ (طبقه‌بندی نشده)
۲۲	۸	اول	آزمون شماره ۴ (طبقه‌بندی نشده)
۲۳	۹	دوم	آزمون شماره ۵ (طبقه‌بندی شده)
۲۳	۱۱	دوم	آزمون شماره ۶ (طبقه‌بندی شده)
۲۴	۱۳	دوم	آزمون شماره ۷ (طبقه‌بندی شده)
۲۴	۱۵	دوم	آزمون شماره ۸ (طبقه‌بندی شده)
۲۵	۱۷	دوم	آزمون شماره ۹ (طبقه‌بندی نشده)
۲۵	۱۸	دوم	آزمون شماره ۱۰ (طبقه‌بندی نشده)
۲۶	۱۹	دوم	آزمون شماره ۱۱ (طبقه‌بندی نشده)
۲۶	۲۰	دوم	آزمون شماره ۱۲ (طبقه‌بندی نشده)
۲۷			درس‌نامه توپ برای شب امتحان

شماره	کheilisabz.com	مدت آزمون: ۶۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۲)
ردیف	آزمون شماره ۱			
نوبت اول پایه یازدهم دوره متوسطه دوم				
۰/۵	درس اول			
۱	به سؤال های زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۰/۵	با توجه به آیات شریفه سوره عصر، چه خسارتی انسان را تهدید می کند؟			
۰/۵	۲ چه موقع انسان خود را با نیازهای برتر (اساسی) روبه رو می بیند؟			
۰/۵	۳ جمله زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.			
۰/۵	پملاق که دارای کلمات مهم و کلیدی هستند را با دقت بیشتری بتوانید؛ این جمله ها شاید به صورت پای فالی مورد سؤال قرار بگیرند.			
۰/۵	درس دوم			
۰/۵	۴ درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید.			
۱	محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است، اما تعالیم ایشان در برخی احکام فرعی با یکدیگر تفاوت داشته است. جمله ای مهم از درس ۲			
۱	۵ «رشد تدریجی سطح فکر مردم» را به عنوان یکی از علل آمدن پیامبران متعدد توضیح دهید.			
۰/۵	درس سوم			
۰/۵	۶ براساس آیه ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ چه کسی در آخرت از زبان کاران خواهد بود؟			
۱	۷ انسان در زندگی فردی و اجتماعی دو دسته نیاز دارد، آن ها را با ذکر مثال تعریف کنید.			
۰/۵	درس چهارم			
۰/۵	۸ هر یک از آیات زیر به کدام جنبه های اعجاز محتوایی قرآن کریم اشاره دارند؟			
۰/۵	الف) ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾			
۰/۵	ب) ﴿وَالسَّمَاءَ بَنِينَا بَآيَاتٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾			
۰/۵	۹ درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید.			
۱	رسایی تعبیرات با وجود اختصار، از جنبه های محتوایی اعجاز قرآن کریم است.			
۱	۱۰ معجزه آخرین پیامبر الهی که دینش برای مردم تمامی دوران ها تا روز قیامت خواهد بود، باید چه ویژگی هایی داشته باشد؟			
۰/۵	درس پنجم			
۰/۵	۱۱ جمله زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.			
۰/۵	براساس روایات معصومین، اسلام بر ..... استوار است که مهم ترین آن ها ..... می باشد.			
۰/۵	۱۲ اصطلاح زیر را تعریف کنید.			
۰/۵	قاعده نفی سبیل:			
۰/۵	در درس ۵، اصطلاحات مهمی مانند «قاعده نفی سبیل»، «عصمت»، «طاغوت» و «ولایت معنوی» مطرح است، متماً این تعاریف را یاد بگیرید.			
۰/۵	۱۳ به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۱	در چه صورت دین الهی به درستی به مردم نمی رسد و امکان هدایت از آنان سلب می شود؟			
۱	۱۴ ولایت معنوی چیست و چگونه انجام می پذیرد؟			
۰/۵	درس ششم			
۰/۵	۱۵ به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۰/۵	پیامبر اکرم ﷺ در زمینه مبارزه با فقر، چه کسانی را مورد مذمت قرار می داد؟			
۰/۵	۱۶ جمله زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.			
۱	خدای متعال در مورد تلاش شبانه روزی رسول خدا ﷺ می فرماید: «..... شما برای او سخت و دشوار است و بر هدایت شما ..... است.»			
۱	۱۷ برای دفاع منطقی از اعتقادات خود بهتر است چه اقدامی انجام دهیم؟			

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۶۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۲)
نمره	آزمون شماره ۱			ردیف
درس هفتم				
۱	<p>آیه شریفه ﴿أَتْمَا وَلِيكُمُ اللّٰهُ وَ..... وَ الَّذِيْنَ ءَامَنُوا الَّذِيْنَ يَقِيْمُوْنَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُوْنَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ .....﴾ را تکمیل کنید و بگویید در آن چه موضوعی مشخص شده است؟</p> <p>آیه ولایت از آیات فقهی مهم است!</p>			۱۸
۰/۵	<p>جمله زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.</p> <p>در آخرین حج پیامبر که به «.....» مشهور است، حدیث ..... از جانب ایشان بیان شد.</p>			۱۹
۰/۵	<p>پاسخ درست را تشخیص دهید.</p> <p>کدام یک از توضیحات زیر درباره آیه تطهیر است؟</p> <p>(۱) با توجه به این آیه، مسلمانان باید از خداوند، پیامبر و ولی امرشان اطاعت کنند.</p> <p>(۲) چون اهل بیت <small>علیهم السلام</small> معصومانند، سخن و عمل آنان مطابق با دین و بیان کننده دستورات الهی است.</p>			۲۰
درس هشتم				
۰/۵	<p>درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید.</p> <p>«نهج البلاغه» شامل بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> است.</p>			۲۱
۰/۵	<p>اصطلاح زیر را تعریف کنید.</p> <p>شیعه:</p>			۲۲
۰/۵	<p>به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>دو مورد از فضائل و ویژگی‌های بارز حضرت علی <small>علیه السلام</small> را نام ببرید.</p>			۲۳
درس نهم				
۰/۵	<p>درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید.</p> <p>اوضاع نابسامان حدیث که ناشی از ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> بود، تا حدود زیادی برای پیروان ائمه <small>علیهم السلام</small> نیز پیش آمد.</p>			۲۴
۰/۵	<p>پاسخ درست را تشخیص دهید.</p> <p>ورود جاهلیت با شکلی جدید در زندگی اجتماعی مسلمانان و انزوای شخصیت‌های باتقوا، مربوط به کدام یک از چالش‌های زمان ائمه <small>علیهم السلام</small> می‌باشد؟</p> <p>(۱) تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت</p> <p>(۲) ارائه الگوهای نامناسب</p>			۲۵
۰/۵	<p>به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>معاویه چگونه توانست حکومت مسلمانان را به دست گیرد؟</p>			۲۶
۱۶	موفق باشید			جمع نمرات

ردیف	آزمون شماره ۹	نوبت دوم پایه یازدهم دوره متوسطه دوم	نمره
	دین و زندگی (۲)	رشته: ادبیات و علوم انسانی	مدت آزمون: ۶۰ دقیقه
	kheilisabz.com		
۱	الف) آیات و احادیث: در آیه شریفه ﴿وَ مَا مُحَمَّدَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ...﴾، خداوند چه هشدارى به مردم زمان پیامبر ﷺ می دهد؟	۰/۵	
۲	با توجه به آیه ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكْ مَغْبِرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّىٰ يَغْيِرُوا مَا بَأَنفُسِهِمْ﴾، جمله زیر را تکمیل کنید: زمینه ساز هلاکت یا عزت و سربلندی یک جامعه	۰/۵	
۳	آیه شریفه ﴿أَنَّىٰ قَدْ جِئْتَكُمْ بَأْيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنَّىٰ أَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الطَّيْنِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ...﴾ از زبان چه کسی و بیانگر چه موضوعی است؟	۰/۵	
	ب) درست یا نادرست بودن جمله های زیر را مشخص کنید.		
۴	تعیین امام معصوم از طرف خداوند سبب شد که همه مسئولیت های پیامبر ﷺ ادامه یافته و جامعه کمبودی از جهت رهبری نداشته باشد.	۰/۵	
۵	ولایت معنوی همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان هاست که مرتبه ای برتر و بالاتر از ولایت ظاهری است.	۰/۵	
۶	پس از رحلت رسول خدا ﷺ، نظام حکومت اسلامی که بر مبنای «امامت» طراحی شده بود، تحقق نیافت.	۰/۵	
۷	برای داشتن ازدواجی موفق که آرامش و خوشبختی را به دنبال داشته باشد باید به هر چهار هدف ازدواج توجه کرده و هدف دوم را در مرتبه برتر قرار دهیم.	۰/۵	
	پ) جاهای خالی جمله های زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.		
۸	حضرت علی (ع) با توجه به تلاش بی پایان پیامبر ﷺ، ایشان را همچون ..... می دانست که با داروهایش بیماران ..... را درمان می کرد.	۰/۵	
۹	امامان شیوه مبارزه با حاکمان را متناسب با ..... برمی گزیدند، به گونه ای که ..... به نسل های آینده معرفی گردد.	۰/۵	
۱۰	انسان در درون خود با دو دعوت روبه روست؛ یکی دعوت عقل و وجدان یا همان ..... و دیگری دعوت هوی و هوس یا همان	۰/۵	
۱۱	ابتدایی ترین زمینه ازدواج، ..... است و تحکیم بخش وحدت روحی زن و مرد، ..... است.	۰/۵	
	ت) به سؤال های زیر پاسخ کوتاه دهید.		
۱۲	مرتب و تنظیم کردن قرآن کریم، مربوط به کدام یک از مسئولیت های پیامبر اکرم ﷺ است؟	۰/۵	
۱۳	پیامد زبان بار تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث پیامبر ﷺ و نقل داستان های خرافی توسط برخی علمای وابسته به قدرت چه بود؟	۰/۵	
۱۴	بنابر سخن امیرالمؤمنین (ع) در اوضاع نابسامان جامعه اسلامی چگونه می توان راه رستگاری را تشخیص داد؟	۰/۵	
۱۵	چرا حضرت مهدی (ع) را امام غایب نامیده اند؟	۰/۵	
۱۶	پیامبران الهی، برای تحقق کدام وعده الهی، از یک طرح الهی سخن گفته اند؟	۰/۵	
	ث) پاسخ درست را تشخیص دهید.		
۱۷	در مورد فعالیت های سه امام بزرگوار قبل از حضرت مهدی (ع) کدام یک درست است؟ (۱) «زیارت جامعه کبیره» که یکی از منابع معرفتی شیعه است، توسط امام هادی (ع) بیان شده و یاران ایشان برای ما شیعیان نقل کرده اند. (۲) با شهادت امام رضا (ع)، مرحله بسیار سختی پدید آمد، به طوری که امام جواد (ع) را به اجبار به سامرا آوردند و در محل پادگان نظامی زندانی کرده و به شهادت رساندند.	۰/۵	
۱۸	در عصر غیبت امام زمان (ع) «ولایت ظاهری» ..... (۱) در شکل مرجعیت فقیه ادامه می یابد (۲) به صورت ولایت فقیه استمرار پیدا می کند	۰/۵	
۱۹	فقیهی که رهبری جامعه اسلامی را بر عهده می گیرد باید مدیر و مدبر باشد تا ..... (۱) بتواند جامعه را در شرایط پیچیده جهانی رهبری کند (۲) در برابر زیاده خواهی دشمنان و تهدیدها بایستد و پایداری کند	۰/۵	
	ج) اصطلاحات زیر را تعریف کنید.		
۲۰	عزت:	۰/۵	
۲۱	تقلید:	۰/۵	
۲۲	کتب اربعه:	۰/۵	
	چ) به سؤال های زیر پاسخ کامل دهید.		
۲۳	در مورد تأثیرناپذیری قرآن از فرهنگ دوران جاهلیت که آمیزه ای از عقاید و آداب و رسوم نادرست بود، توضیح دهید.	۱	
۲۴	یکی از اصول کلی امامان در مبارزه با حاکمان جور، عدم تأیید حاکمان بود، این مورد را توضیح دهید.	۱	
۲۵	چرا در دوره غیبت، تقویت معرفت و محبت به امام عصر (ع) ضرورت می یابد؟	۱	
۲۶	چهار مورد از مسئولیت های مردم نسبت به رهبر را بنویسید.	۱	
۲۷	اگر فردی بخواهد به «شیوه ای ناصحیح» به نیاز جنسی خود پاسخ دهد، چه پیامدهای ناگواری در انتظار اوست؟	۱	
۱۶	جمع نمرات	موفق باشید	

پاسخ‌نامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۱- خسارت از دست دادن سرمایه وجودی و عمر.
- ۲- زمانی که از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد.
- ۳- عقل - وحی
- ۴- درست
- ۵- به دلیل رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن مانند دانش و فرهنگ لازم بود تا در هر عصر و دوره‌ای پیامبران جدیدی مبعوث شوند تا همان اصول ثابت دین الهی (توحید، معاد، عدالت، عبادت خداوند و ...) را درخور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود بیان کنند و متناسب با درک آنان سخن گویند.
- ۶- هر کس دینی جز اسلام اختیار کند.
- ۷- (۱) نیازهای ثابت همانند امنیت، عدالت، دادوستد و ... این نیازها همواره برای بشر وجود داشته و از بین نمی‌رود و اسلام برای تأمین هر کدام از این نیازها قوانین ثابت و مشخصی دارد.
- (۲) نیازهای متغیر که از درون همین نیازهای ثابت پدید می‌آیند، یعنی انسان‌ها با گذشت زمان برای پاسخ‌گویی به نیازهای ثابت خود، از روش‌ها و شیوه‌های مختلف و متغیری استفاده می‌کنند. مانند شیوه‌های مختلف دادوستد در زمان‌های مختلف.
- ۸- الف) انسجام درونی در عین نزول تدریجی
ب) ذکر نکات علمی بی‌سابقه
- ۹- نادرست - از اعیان لفظی قرآن کریم است.
- ۱۰- باید به گونه‌ای باشد که: (۱) مردم زمان خودش به معجزه بودن آن اعتراف کنند و آن را فوق بشری بدانند. (۲) آیندگان هم معجزه بودن آن را تأیید کنند.
- ۱۱- پنج پایه - ولایت
- ۱۲- قرآن کریم از مؤمنان می‌خواهد که سلطه بیگانگان را نپذیرند و زیر بار آن‌ها نروند، این حکم قرآنی را «قاعده نفی سبیل» می‌گویند.
- ۱۳- اگر پیامبری در دریافت وحی و ابلاغ آن به مردم معصوم نباشد.
- ۱۴- سرپرستی و رهبری معنوی انسان‌هاست - رسول خدا ﷺ با انجام وظایف عبودیت و بندگی و در مسیر قرب الهی به مرتبه‌ای از کمال نائل شد که می‌توانست عالم غیب و ماورای طبیعت را مشاهده کند و به اذن الهی در عالم خلقت تصرف نماید.
- ۱۵- کسانی که فقط به عبادت می‌پرداختند و به کار توجه نمی‌کردند.
- ۱۶- رنج - حریص (به شدت علاقه‌مند)
- ۱۷- اعتقادات خود را با دانش و استدلال، اعتلا و ارتقا ببخشیم تا بتوانیم با دیگر مسلمانان براساس معرفت و استدلال سخن بگوییم و اعتقادات خود را به نحو صحیح و بدون نزاع و ناسزاگویی بیان کنیم.
- ۱۸- رسوله - راکعون - ویژگی‌های ولی و سرپرست مسلمانان
- ۱۹- حجة‌الوداع (حجة‌البلاغ) - غدیر
- ۲۰- گزینه «۲» - گزینه «۱»، مربوط به آیه اطاعت یا اولی الامر است.
- ۲۱- درست
- ۲۲- شیعه مسلمانی است که به فرمان خدا و پیامبر ﷺ، امیرالمؤمنین (علیه السلام) را جانشین پیامبر می‌داند و از او پیروی می‌کند.
- ۲۳- (۱) عدالت بی‌مانند (۲) علم بی‌کران
- ۲۴- نادرست - اوضاع نابسامان هدایت، تا هرود زیادی برای پیروان ائمه (علیهم السلام) پیش نیامد.
- ۲۵- گزینه «۱» درست است.
- ۲۶- با بهره‌گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن (علیه السلام)

و بی‌ایمانی را تبلیغ می‌کنند. مؤمن حقیقی با افزایش معرفت خود، تردیدها را کنار می‌زند و با یقین، برای فردای روشن آماده می‌شود.

۲۶- (۱) وحدت و همبستگی اجتماعی

(۲) استقامت و پایداری در برابر مشکلات

(۳) افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی

(۴) مشارکت در نظارت همگانی

(۵) اولویت‌دادن به اهداف اجتماعی (چهار مورد کافی است).

۲۷- در آن صورت، لذت آنی برخاسته از گناه، پس از چندی، روح و روان فرد را پژمرده می‌کند و شخصیت او را می‌شکند. این‌گونه اشخاص به جای بازگشت به مسیر درست، برای فرار از این پژمردگی به افراط در گناه کشیده می‌شوند، اما نمی‌دانند که روحشان مانند تشنه‌ای است که هر چه بیشتر از آب شور دریا می‌نوشد، بر تشنگی‌اش افزوده می‌شود و بی‌قراری‌اش شدت می‌یابد.

◀ آزمون شماره ۹ (نوبت دوم) ▶

- ۱- هشدار بازگشت به ارزش‌های دوران جاهلیت و انحراف از مسیر توحیدی پیامبر ﷺ
- ۲- خود مردم جامعه هستند. (رفتار مردم جامعه است).
- ۳- حضرت عیسی علیه السلام - معجزات ایشان
- ۴- نادرست - مسئولیت‌های پیامبر صلی الله علیه و آله، به هر دریافت و ابلاغ وحی
- ۵- درست
- ۶- درست
- ۷- نادرست - هدف چهارم را باید در مرتبه برتر قرار دهیم.
- ۸- طبیبی ستار - غفلت‌زده و سرگشته
- ۹- شرایط زمان - روش زندگی امامان
- ۱۰- نفس لوامه - نفس اماره
- ۱۱- نیاز جنسی - فرزند
- ۱۲- دریافت و ابلاغ وحی
- ۱۳- این مطالب به کتاب‌های تاریخی و تفسیری راه یافت و سبب گمراهی بسیاری از مسلمانان شد.
- ۱۴- باید پشت‌کنندگان به صراط مستقیم را شناسایی کرد.
- ۱۵- زیرا ایشان از نظرها «غایب» است، نه این‌که در جامعه حضور ندارد.
- ۱۶- پیروزی حق بر باطل در پایان تاریخ
- ۱۷- گزینه «۱» - همله گزینة (۲) در مورد امام هادی و امام حسن عسکری علیهما السلام است که هر دو در پارگان نظامی به شهادت رسیدند.
- ۱۸- گزینه «۲» درست است.
- ۱۹- گزینه «۱» درست است.
- ۲۰- به معنای «نفوذناپذیری» و «تسلیم‌نبودن» است.
- ۲۱- به مراجعه مردم غیرمتخصص به متخصص دین و آموختن احکام از آن‌ها، پیروی یا تقلید می‌گویند.
- ۲۲- دانشمندان اسلامی و روایان حدیث، سخنان رسول خدا صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام را در مجموعه‌هایی گرد آورده‌اند که چهار کتاب از مهم‌ترین آن‌ها به «کتب اربعه» معروف هستند. (کافی، از مرفوع کلینی، من لا یفتره الفقیه، از شیخ صدوق، تهذیب و استبصار، از شیخ طوسی)
- ۲۳- فرهنگ مردم حجاز آمیزه‌ای از عقاید نادرست و آداب و رسوم خرافی و شرک‌آلود بود، با وجود این قرآن کریم نه تنها از این فرهنگ تأثیر نپذیرفت، بلکه به شدت با آداب جاهلی و رسوم خرافی آن مبارزه کرد و به اصلاح جامعه پرداخت و از موضوع‌هایی همچون عدالت‌خواهی، علم‌دوستی، معنویت و حقوق برابر انسان‌ها سخن گفت.
- ۲۴- امامان، هیچ‌یک از حاکمان زمان خویش را به عنوان جانشین رسول خدا صلی الله علیه و آله تأیید نمی‌کردند و این موضوع را به شیوه‌های مختلف به مردم اطلاع می‌دادند. آنان اگرچه تفاوت‌های اخلاقی و رفتاری حاکمان را در نظر می‌گرفتند و اگر حاکمی در موردی بر طبق دستور اسلام عمل می‌کرد، آن مورد را تأیید می‌کردند، اما در غصب خلافت و جانشینی رسول خدا صلی الله علیه و آله همه را یکسان می‌دیدند.
- ۲۵- ضرورت تقویت معرفت و محبت بدان جهت است که عصر غیبت، عصر دودلی‌ها و شک و تردیدهاست. در این دوره، فتنه‌های گوناگون و اندیشه‌های رنگارنگ پیدا می‌شوند

درس نامه توپ برای شب امتحان

۳- کشف راه درست زندگی

«راه زندگی» یا «چگونه زیستن»، با دو نیاز قبل ارتباط دقیق داشته و دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است.

این دغدغه جدی است، زیرا انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند؛ پس باید راهی را برای زندگی انتخاب کند که: به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌هایی که خداوند به او داده به هدف خلقت برسد.

تدبیر کنید

آیات سوره عصر: ﴿وَالْعَصْرِ﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿۱﴾ أَلَا الْذِّينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿۲﴾

ترجمه: قسم به عصر که انسان همه در خسارت و زیان است، مگر آنان که به خدا ایمان آورده و نیکوکار شدند و یکدیگر را به درستی و راستی (حق) و پایداری و صبر سفارش کردند.

پاسخ به پرسش‌ها:

۱- خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟

به «عصر» که بنا بر برخی تفاسیر، منظور زمان و دوران تاریخ بشر است، زیرا سوگندهای قرآن همواره متناسب با مطلبی است که سوگند به خاطر آن یاد شده و مسلم است که خسران انسان‌ها در زندگی نتیجه گذشتن زمان عمر آن‌هاست.

۲- چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟

از دست رفتن سرمایه وجودی انسان که همان عمرش است.

۳- چه کسانی دچار خسران نمی‌شوند؟

کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم‌چنین خودشان صبور باشند و دیگران را نیز به صبر دعوت کنند.

سؤال‌هایی مانند چستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی»، دغدغه انسان‌های جست‌وجوگری است که برای خود و فرصت زندگی که در اختیارشان قرار گرفته، ارزش قائل هستند و نمی‌خواهند این موهبت یگانه و تکرارنشده را هدر دهند. این دغدغه و دل‌مشغولی مقدس است؛ زیرا:

نشان‌دهنده بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش‌های زندگی و آگاهی از زیبایی است که یک زندگی بی‌هدف را تهدید می‌کند.

غفلت و بی‌توجهی به این سؤال‌ها آثار و عواقب زیان‌باری دارد که روزی گریبان انسان را می‌گیرد که دیگر کاری از او ساخته نیست و امکان جبران ندارد.

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش

کی روی، ره ز که پرسی، چه کنی، چون باشی؟

ویژگی‌های پاسخ به نیازهای برتر

۱) باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.

علت: هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. اما عمر انسان محدود است و برای چنین تجربه‌ای کافی نیست.

به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم زیاد و گوناگون است.

۲) همه‌جانبه باشد.

یعنی به همه نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد.

علت: ارتباط کامل و تنگاتنگ ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان که نمی‌توان برای هر یک جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

درس: هدایت الهی

نیازهای انسان

نیازهای طبیعی و غریزی (نیاز به آب و غذا و ...) خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه‌شدن از آن‌ها را به انسان نشان داده است.

نیازهای برتر (معالی، بنیادین، اساسی)

نیازهای برتر

- فراتر از سطح زندگی روزمره و نیازهای طبیعی هستند.
- انسان وقتی در **افق بالاتری** بیندیشد، خود را با آن‌ها روبه‌رو می‌بیند.
- برآمده از **سرمایه‌های ویژه‌ای** است که خداوند به انسان عطا کرده است.
- پاسخ صحیح به آن‌ها **سعادت انسان** را تضمین می‌کند.
- این نیازها به تدریج به **دل‌مشغولی، دغدغه** و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.

برخی نیازهای برتر انسان:

۱- شناخت هدف زندگی

انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر زندگی‌اش را صرف آن نماید؟

اگر انسان هدف حقیقی خود را **نشاند** یا در شناختش **دچار خطا** شود: عمر خود را از دست داده است.

چنین کسی در حقیقت «سرمایه وجودی خود» را از بین برده است.

﴿إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾

ترجمه: در حقیقت، زیان‌کاران کسانی‌اند که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.

تلمیح: این آیه مصداق کسانی است که در زندگی هدف حقیقی را نشناخته‌اند یا در

شناخت آن دچار خطا شده و عمر خود را از دست داده و در نتیجه دچار خسران شده‌اند.

دعای امام سجاد (علیه السلام):

«خدا یا ایام زندگی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای»

۲- درک آینده خویش

انسان در مورد آینده‌اش با سؤال‌های مهم و اساسی روبه‌روست، از جمله: آینده او چگونه است؟ آیا زندگی با مرگ تمام می‌شود؟ زندگی پس از مرگ چگونه است؟

زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟ و ...

روزها فکر من این است و همه شب سختم

که چرا غافل از احوال دل خویشتم

از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود

به کجا می‌روم آخر نمانی وطنم

تلمیح: «آمدنم بهر چه بود» به نیاز «شناخت هدف زندگی» و «به کجا می‌روم» به نیاز

«درک آینده خویش» اشاره می‌کند.

کلمات

﴿رسلاً مبشرين و منذرين لئلا يكون للناس على الله حجة بعد الرسل و كان الله عزيزاً حكيماً﴾
ترجمه: رسولانی (را فرستاد که) بشارت‌دهنده و اندازکننده باشند تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد.
مقام: **اتمام حجت:** خداوند در این آیه درباره تمام و کامل شدن حجت الهی با فرستادن انبیا و بسته شدن راه عذر و بهانه سخن گفته است.
 ○ اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می‌تواند بگوید: از آن جایی که تو (خداوند) ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی ما به همین خاطر گمراه شدیم و اگر یک پیامبر می‌فرستادی، از او اطاعت می‌کردیم.
 ○ خداوند با فرستادن انبیا راه عذر و بهانه (اعتراض) را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

اندیشه و تحقیق

۱- آیا انسان می‌تواند پاسخ‌دادن به این نیازها را نادیده بگیرد و براساس ضرب‌المثل «هر چه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
 انسان عاقل نمی‌تواند چنین نگرشی داشته باشد، چون پاسخ‌گویی مناسب به نیازهای برتر، سعادت و خوشبختی او را به دنبال دارد و بی‌توجهی به آن‌ها شقاوت و بدبختی ابدی را نصیب انسان خواهد کرد.
 ۲- آیا می‌توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
 خیر؛ زیرا راه کمال و رشد هر نوع از موجودات راه معین و خاصی است. بعد معنوی وجود انسان نیز همین‌گونه است و رشد آن از راه معین و قانون‌مندی خاصی پیروی می‌کند و به راه و قانون دیگری جواب نمی‌دهد. به میزانی که از این قانون دور شویم، درد و رنج و تبعات منفی آن را باید بپذیریم. این در حالی است که عمر انسان کوتاه است و این عمر فقط یک بار در اختیار او گذاشته می‌شود و اگر آن را صرف اندیشه‌های شخصی کند و راه تجربه و آزمون را در پیش گیرد عمرش بیهوده تلف خواهد شد و در پایان، چیزی جز حسرت و پشیمانی در پی نخواهد داشت.
 ۳- قرآن کریم خطاب به پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید:
 «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی.»
 این آیه به کدامیک از مفاهیم درس اشاره دارد؟
 این آیه به دو مفهوم اشاره می‌کند: یکی این‌که خداوند برنامه هدایت انسان را توسط پیامبران ارسال می‌کند تا انسان با تفکر در این برنامه و با اختیار خود آن را انتخاب کند. مفهوم دوم این‌که انسانی که برنامه‌ای غیر از برنامه خدا را برمی‌گزیند، ضرر می‌کند و با دست خالی از دنیا خواهد رفت و در آن‌جا زبان خود را مشاهده خواهد کرد.
 ۴- شعر زیبای زیر، با کدامیک از نیازهای برتر انسان، مرتبط است؟ چرا؟
**مرد خردمند هنرپیشه را
 عمر دو بایست در این روزگار
 تا به یکی تجربه‌آموختن
 با دگری تجربه‌بردن به کار**
 کشف راه درست زندگی - چرا که شاعر معتقد است انسان باید دو عمر داشته باشد، در عمر اول راه‌های مختلف را تجربه کند و راه درست را انتخاب کند و در عمر دوم به کار ببندد. اما حال که این امکان وجود ندارد، پس باید با انتخاب برنامه درست از منبعی مطمئن به گونه‌ای زندگی کند که در پایان عمر آرزو نکند که کاش عمری دوباره می‌داشت تا از نو انتخاب مسیر می‌کرد و خطاهایش را جبران می‌نمود.

○ کسی می‌تواند به سؤال‌های مطرح‌شده در قالب نیازها پاسخ صحیح بدهد که:
 ۱) آگاهی کامل داشته باشد از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او.
 ۲) هم‌چنین بداند انسان پس از مرگ چه سرنوشتی دارد و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار اوست.
 ۱) با توجه به این‌که دستگاه تفکر و اندیشه انسان (عقل) دارای محدودیت است و نیز از طریق علوم بشری نمی‌تواند اطلاعات مذکور را به طور کامل و دقیق بگیرد، پس نمی‌تواند به نیازهای برتر و سؤال‌های اساسی انسان پاسخ کامل و جامع دهد.
 ۲) از آن‌جا که طراحی مسیر سعادت انسان بستگی به پاسخ کامل و جامع به سؤالات و نیازهای بنیادین دارد و انسان نمی‌تواند به تنهایی به آن‌ها پاسخ دهد، پس انسان نمی‌تواند به تنهایی مسیر سعادت خویش را طراحی نماید.

شیوه هدایت خداوند

خداوند، آفریدگاری حکیم است؛ یعنی: هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده و هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.

نتیجه: هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾
ترجمه: پروردگار ما همان کسی است که آفرینش هر چیزی را به او بخشیده، سپس او را هدایت کرده است.

مقام: خداوند همه مخلوقات را هدایت کرده است و هدایت یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

○ شیوه هدایت مخلوقات متفاوت است و خداوند هر دسته از مخلوقات را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودشان قرار داده است، هدایت می‌کند.
 انسان نیز به سبب سرمایه‌های ویژه‌ای که دارد، هدایت مخصوص خود را دارد.
سرمایه‌های انسان:

۱) توانایی تفکر و تعقل ۲) قدرت اختیار و انتخاب؛

○ یعنی انسان، ابتدا درباره هر کاری فکر می‌کند و اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.
 هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد؛ یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را از طریق پیامبران می‌فرستد تا: ۱) انسان‌ها در این برنامه تفکر کرده و به ویژگی‌ها و امتیازات آن پی ببرند. ۲) با اختیار خود، برنامه را انتخاب کنند و در زندگی به کار بندند و به هدفی که خداوند در خلقت آن‌ها قرار داده است، برسند.
 ○ انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها، راه درست زندگی را می‌یابد و به پیش می‌رود.
 سخن امام کاظم علیه السلام به شاگرد خود، هشام بن حکم:

«ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان الهی داناترند و آن کس که عقلش کامل‌تر است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.»

نتیجه: با کنار هم قراردادن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.
انتخابی غیر از برنامه خداوند:

اگر انسان با اختیار خود، برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند را انتخاب کند: زیان خواهد کرد و با دست خالی از دنیا خواهد رفت و در آن‌جا زبان خود را مشاهده خواهد کرد.

درس ۲: تداوم هدایت

تدبر کنید

با توجه به ترجمه آیات، به پرسش‌ها پاسخ دهید:

۱) «خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که نوح را بدان سفارش نمود و آنچه را ما به تو وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی توصیه نمودیم، این بود که دین را به پا دارید و در آن تفرقه نکنید.»

۲) «قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نیمودند، مگر پس از آن که به حقانیت آن آگاه شدند، آن هم به دلیل رشک و حسدی که میان آنان وجود داشت.»

۳) «این دین [آیین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش مسلمان نامید.»

۴) «ابراهیم نه یهودی بود و نه مسیحی؛ بلکه یکتاپرست (حق‌گرا) و مسلمان بود.» اکنون به این سؤالات پاسخ دهید:

الف) خداوند از پیامبران می‌خواهد تا در چه چیز تفرقه نکنند؟

در دین خدا

ب) دین مورد قبول نزد خدا کدام است؟

اسلام (به معنای تسلیم‌بودن در برابر خداوند)

پ) اهل کتاب (یهودیان و مسیحیان) درباره چه چیز اختلاف کردند؟ علت اختلاف آن‌ها چه بود؟

در دین اسلام اختلاف کردند - به دلیل حسدی که میان آن‌ها وجود داشت.

ت) حضرت ابراهیم علیه السلام چه آیینی داشت؟

مسلمان بود.

ث) مسیحیان و یهودیان او را پیرو چه آیینی می‌دانستند؟

او را مسیحی و یهودی می‌دانستند.

○ «دین» به معنای «راه» و «روش» است.

دین اسلام: راه و روشی است که خداوند برای زندگی انسان‌ها برگزیده است.

براساس آیات قرآن، خداوند یک دین برای انسان‌ها فرستاده و به همه پیامبران فرمان داده است تا همان دین را در میان مردم تبلیغ کنند و راه تفرقه در پیش نگیرند.

فطرت مشترک، منشأ دین واحد

○ فطرت، به معنای نوع خاص آفرینش است.

فطرت انسان: منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان‌ها با این ویژگی‌های خاص شناخته می‌شوند.

ویژگی‌های فطری مشترک انسان‌ها

۱) سرمایه تفکر و قدرت اختیار

۲) دوست‌داشتن فضایل و بیزاری از زرائع اخلاقی

۳) به دنبال زیبایی‌ها، خوبی‌ها و کمالات نامحدود بودن

۴) به دنبال جاودانگی و گریزان از فنا و نابودی بودن

۵) کنجکاوی و جست‌وجوگری و لذت‌بردن از شناخت حقایق و دانایی

به سبب ویژگی‌های مشترک (فطرت)، خداوند یک برنامه کلی به انسان‌ها بخشیده تا آن‌ها را به هدف مشترک خلقتشان برساند. این برنامه، اسلام، یعنی تسلیم‌بودن در برابر خداست.

در برنامه اسلام از انسان خواسته می‌شود:

۱) در خود و جهان هستی اندیشه کند و به ایمان قلبی برسد. (ایمان به: خدای یگانه و دوری از شرک، فرستادگان الهی و راهنمایان دین، سرای آخرت و پاداش و حسابرسی عادلانه و عادلانه‌بودن نظام هستی)

۲) با ایمانی که به دست آورده، وارد عرصه عمل شود. (و تلاش نماید تا: با انجام واجبات دین و ترک محرّمات، خداوند را عبادت و بندگی کند، فضایل اخلاقی را کسب و از زرائع دوری کند و جامعه‌ای دینی براساس عدالت بنا نماید.)

○ محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است و همه آن‌ها یک دین آورده‌اند. تعالیم انبیا در برخی احکام فرعی، متناسب با زمان و سطح آگاهی مردم و نیازهای هر دوره، با دوره دیگر تفاوت داشته است.

علل فرستادن پیامبران متعدد

الف) استمرار و پیوستگی در دعوت

ب) رشد تدریجی سطح فکر مردم

پ) تحریف تعلیمات پیامبر پیشین

الف - استمرار و پیوستگی در دعوت

لازمه ماندگاری یک پیام، تبلیغ دائمی و مستمر آن است. پیامبران الهی با ایمان استوار و تلاش بی‌مانند در طول زمان‌های مختلف دین الهی را تبلیغ می‌کردند و این تداوم تبلیغ سبب شد تا:

تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند.

ب - رشد تدریجی سطح فکر مردم

به دلیل رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن، مانند دانش و فرهنگ، در هر عصر و دوره، پیامبران جدیدی مبعوث می‌شدند تا اصول ثابت دین الهی را درخور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود بیان کنند.

در واقع هر پیامبری که مبعوث می‌شد درباره توحید، معاد، عدالت، عبادت خداوند و مانند آن سخن می‌گفت، اما بیانش در سطح فهم و درک مردم زمان خودش بود.

پیامبر صلی الله علیه و آله در این باره می‌فرماید:

«أنا معاشر الانبياء امرنا ان نكلّم الناس على قدر عقولهم:

ما پیامبران مأمور شده‌ایم که با مردم به اندازه عقلشان سخن بگوییم.»

پ - تحریف تعلیمات پیامبر پیشین

به دو علت تعلیمات انبیا به تدریج فراموش یا تحریف می‌شد:

۱) ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی

۲) عدم توسعه کتابت

بنابراین پیامبران بعدی می‌آمدند و تعلیمات اصیل و صحیح را بار دیگر به مردم ابلاغ می‌کردند.

علل وجود ادیان مختلف

تفکر در آیات قرآن و مطالعه تاریخ انبیای الهی نشان می‌دهد هر پیامبر جدیدی که مبعوث می‌شد:

۱) پیامبران گذشته را تصدیق می‌کرد (هیچ پیامبری، پیامبر قبلی را رد و انکار نکرد) و خود را ادامه‌دهنده راه آنان معرفی می‌کرد.

۲) از مردم می‌خواست به دستور خداوند از او پیروی کنند و یاری‌اش دهند.

○ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز از همین روش پیروی کرده است.

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾

ترجمه: جز این نیست که محمد پیامبری است که پیش از او پیامبرانی دیگر بوده‌اند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ادامه‌دهنده راه پیامبران الهی قبل از خود بوده است.

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالتَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾

ترجمه: ما همچنان که به نوح و پیامبران بعد از او وحی کردیم، به تو [نیز] وحی کردیم.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ادامه‌دهنده راه انبیای قبل از خود بوده است.

پیامبر صلی الله علیه و آله نیز خود را ادامه‌دهنده راه انبیا و تمام‌کننده کار آنان معرفی کرد و از یهودیان و مسیحیان خواست تا به ایشان ایمان آورند، اما برخی از بزرگان یهودی و مسیحی با وجود آن که وعده آمدن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در تورات و انجیل داده شده بود، رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله را انکار کرده و حتی علیه ایشان به مبارزه برخاستند.